

14863

891.99

7.21

1909

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՇՃԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՇՈՒՂ-ՇՍ.ՀՆ.Ա.ԶԱՐ

ՄԻ ԱՆՄԵՂ ԶՈՀ

ԿԱՄ

ԽՈՐՏԱԿԻԱԾ ՍԷՐ

ԳԻՆ 2 ՂՐՇ.

891.99
6-21

Կ. ՊՈՒԻՍ
1909

Տպագր. Թ. ՍԵՂՍԵՆՆԵ

413

ԱՇՈՒՂ-ՇԱՀՆԱԶԱՐ

391.99

Ե-21

ՄԻ ԱՆՄԵՂ ԶՈՅ

ԿԱՍ

ԽՈՐՏԱԿԻԱԾ ՍԷՐ

Մարդիկ անգուք են
Այս չար աշխարհում.
Աշխարհի դէկն է
Զար մարդկանց ձեռքում:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

ՅՈՎՀԱՆ Կ. ԱՅԷՇԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ռ. ՍԱԳՍԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, Գուրգուհյու. խան թիւ 7, ՂԱԼԱԹԻԱ

34721-42

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ԶՕՆ

—*—

ԳՐԲՈՑԿԱ ԸՆԾԱՅՈՒԿ ԵՄ

ՎՍԵՄԱՇՈՒՔ ԵՒ ՅԱՐԳԵԼԻ ՊԱՐՈՆ

ԱՐԱՄ ՀԱՂԱՃԵԱՆՑԻՆ

ի նշան ազնի բարեկամութեան.

ՀԵՂԻՆԱԿ

ԱՇՈՒՂ Տ. ՇԱՀՆԱՋԱՐ

Մանկավարժ-Ուսուչից.

17999-59

ՄԻ ԱՆՄԵՂ ԶՈՆ

ԿԱՄ

ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ՍԷՐ

Շատ ցուրտ էր, Մոսկւայ մեծ մայրաքաղաքը ծածկուած էր ձիւնի թանձր սաւանով, և արգելում էր երթևեկութիւնը:

Այդ օրը, ամէն կողմում, ամէն տան մէջ ուրախութիւն էր տիրում, ամէն դասակարգի մարդ այդ օրը իրեն բախտաւոր էր զգում. ամէն տան մի անկիւնում սեղան կար դրուած, որի վերայ զարդարւած էր օղիով, և անուշեղեններով: Ղօղանջում էր այդ նին մայրաքաղաքի հազար ու մէկ եկեղեցիների զանգակները: Ամէն մի քրիստոնեայ ցանկանում էր եկեղեցի դնալ, ներկայ լինել այն օրւայ հանդիսաւոր պատարագին, որը տարին մէկ անգամ էր դալիս, ու՛ր գիտէ միւս տարի ու՛ր կ'արժանանայ այդ տօնին, այդ ժամերգութեանը:

Բախտաւոր մարդիք հագել էին իրենց թանկագին մուշտակները, որը կառքով, որը իւր սիրելու հետ թեւանցուկ, գնում էին եկեղեցի. կարծես թէ քնութեան խտուրթիւնն էլ չէր ազդում այդ տեղի բախտաւոր մարդկանց վերայ:

Իսկ միւս կողմից գնում էին աշխարհի խորթ զաւակները, ճղելով ձիւնը իրենց մերկ ոտներով. գնում էին խեղճերը ու ձեռքերը միշտ իրար էին քսում որպէս զի տաքանայ: Եւ այդ մարդկանց վերայ կարծես թէ ցուրտը չէր ազդում, չընայելով որ շատերի կուրծքը բաց էր, և նրանց մերկութիւնը ծածկելու համար, ունէին ցնցոտիներ որ ձիւնի փաթիլները ազատ մուտք էին գործում նրանց մարմնի վերայ. ահա նրանց ըզոր հարստութիւնը: Դրանք էլ էին գնում, ա՛յն տեղ, որտեղ որ գնում էին իրենց աղանները: Այդ խեղճերն էլ պէտք է ներկայ լինէին այն պատարագին, որ տարին մէկ անգամ էր դալիս, որ ուրախացնում էր արդէն ուրախ սրտեր, ուրախացնում նաև վաղուց վիրաւոր սրտեր, որոնք իրենց կեանքում ուրախ օր չեն տեսել, երջանիկ վայրկեաններ չեն անցկացրել: Ի՛նչ զարմանալի անհաւասարութիւն կայ աշխարհում, մանաւանդ Ռուսագոտանալում. մէկը մեռնում է քաղցից, անօթութիւնից, ցրտից ցրտամահ է լինում, իսկ միւսը ուրախ,

նստած իր ապարանքում, դիտէ միայն հրամայել, բարկանալ, զեղիս կեանք վարել, և աշխարհի շռայլ կեանքը վայելել :

Անցնում էին չքաւոր մարդիք գնում էին վիթխարի շինութիւնների մօտով, գլուխները միշտ պտտեցնում էին, և ըմբի էին տալիս նրանց սերերին, և ասում էին իրարու. Աստուած մեզ ինչո՞ւ է ստեղծել, խօսում էին, տրանջում էին Աստուծոյ վերայ, կարծելով թէ մարդկանց հարստութիւնը միայն բարձրեալի պարզէն է :

— Գիտէ՛ք պարոններ, ասում է աղքատներից մէկը, ու ձեռքերը փչում, տեսէք թէ Աստուած ի՞նչքան է սիրում Սիրմէօն Պետրովիչին, այնքան կարողութիւն է տուել որ եթէ նա խելօք լինի այդ կարողութիւնը նրան յաւիտեան կը բաւականայնի :

— Ո՛չ, պատասխանում է մի ուրիշը, որ դեռ երիտասարդ էր. Աստուած տեղեկութիւն չունի մարդկանց հարստութիւնից կամ աղքատութիւնից, մարդիկ իրենք են ստեղծում իրենց համար հարստութիւն. ահա ձեզ պատմեմ թէ ինչպէս են հարստանում մարդիք :

«Աշխարհի մէջ բարեխիղճ մարդը չի կարող հարստանալ, և այդքան կարողութիւն չեա ձգել : Պաշտօնան կաշառակերութեամբ է դբաղւում, ու այդպէս հարստանում, վաճառական ես պէտք է վաշխառութեամբ սլարապէս, այն հարուստները որոնք հիմա իրենց համար ահադին շէրքեր են չինել, այդ բոլորն էլ զրկել են, տուն են քանդել, կեղեքել, ու այնպէս են հարստացել :

«Բարեկա՛մներ, եկեղեցիների մէջ նոյն իսկ հաւատարութիւն չկայ, Աստուծոյ տունը որ մենք երկկեղածութեամբ ենք ոտք դնում, ու կանգնում ենք դռան մօտ, մեր աղանքը իրենց տիկիների հետ գնում են սուրբ սեղանի մօտ, ու բաղձում իրենց համար յառուկ պատրաստած տեղը, մի խօսքով եկեղեցին հարուստների համար մէկ քիււպի նշանակութիւն ունի, որտեղ կարելի կ'լինի ժամանակ անցնել : Եկեղեցին հիմայ ո՛չ թէ Աստուծոյ տուն է, այլ բիւրօկրատները տուն, եկեղեցին հիմայ ո՛չ թէ աղօթատուն է այլ աւազակների տուն, մի խօսքով հարուստները պղծել են այն նուիրականութիւնները, որը պատկանում է աղքատներին : Օրինակ, Սիմէօն

Պետրովիչը գնում է եկեղեցի հինգ կոտէկանոց մօտ տեղ մէկ ուռքլանոցն է վառում որպէսզի նա կարողանայ հաւատացեալ երեւալ ժողովրդի աչքին, նա աջ ձեռքով մօմ է վառում եկեղեցում, գլուխը քարերին է խրում, բայց ձախ ձեռքով մարդկանց տուն է քանդում, ինչպէս որ քանդեց ծերունի Մաքսիմի տունը :»

Այսպէս խօսելով, գիւղացիները հասան մայր եկեղեցու գաւիթը, որ նորից ղօղանջեց եկեղեցու զանգակները, տխուր մեղամաղձոտ : Գիւղացիները, չքաւոր մարդիք, վերցրին իրենց գլխարկները, տաս անգամից աւել խաչակնքեցին երեսները, և երկկեղածութեամբ մտան եկեղեցի : Եկեղեցում տեղ չկա՛ր, բախտաւոր և անբախտ մարդկանց խուռն բազմութիւն հաւաքւել էին եկեղեցի, որ ասեղ ձգելու տեղ չկար, մարդկանց շնչառութիւնը անգամ կտրւում էր :

Եկեղեցիների դռների մօտ հաւաքւած էին լինում հաղար տեսակ մուրացկաններ, ձեռքեր կառկառում, ողորմութիւն խնդրում, բայց այդ ձայները լսող չկար, նրանց համար չէր այդ տօնը, այդ նւիրական օրը :

Անբախտ մուրացկանները դբսում կանգնած դողդողում էին, յանկարծ լսեց քահանայի խապոտ ձայնը, որ ասում էր. «Քրիստոս ծնաւ և յայտնեցաւ» :

Հաղարաւոր մարդիք գլուխները խոնարհած լսում էին քահանայի ասած սուրբ խօսքերին, ծունկ էին չօքում, գլուխները խրում էին եկեղեցու սալայատակին, ցանկանում էին ցոյց տալ փրկչին իրենց հաւատացեալ լինելը, ու չէին ցանկանում յիշել փրկչի այն խօսքերը որ սրանից հաղար իննը հարիւր տարի առաջ է ասել. «Սիրեցես զընկեր քօ, իբրև զանձն քօ» : Նրանք իրենց սրտի, իրենց խղճի պարաքը կատարած էին հաշւում, երբ որ մօմ էին կպցնում եկեղեցում, նրանք մոռացել էին դբսում կանգնած հարիւրաւոր մուրացկաններին, նրանց կարծիքով մուրացկանը, մարդ չէր, նրանց համար չէր մտնել ու Մկրտութիւնը, նրանց համար չէր Ձատիկը, մի խօսքով նրանց համար չկայ ոչինչ, քանի որ աղքատ են, նրանց համար չկայ կեանք, երջանկութիւն :

Դբսում կանգնած աղքատների մէջ կանգնած էր մօտ ութսուն տարեկան երկու աչքով կոյր Մաքսիմը, իւր փոքրիկ թուր հետ, քնքոյշ Սոնիայի հետ :

Մաքսիմը ժամանակով մեծ վաճառական էր, իւր բարերարութեան պատճառաւ կորցրել էր ամէն բան. վաղուց մեռել էին անօթութիւնից նրա կինը և աղջիկները, ու իբրև յիշատակ թողել էին ծերունի Մաքսիմին փոքրիկ Սոնիային, որ մխիթարում էր իւր ծերացած կոյր պապին, Սոնիան գնում էր ողորմութիւն էր խնդրում, հաց էր հաւաքում, լեցնում իւր ձեռքի փոքրիկ տոպրակում, ու բերում պահպանում էր իւր խեղճ ու կրակ ծերացած պապին: Փրկչի Մննդեան օրը, ծերունի Մաքսիմը յուսակով որ մի գուցէ ողորմութիւն կըրտանայ հաւատացեալ ժողովրդից, հագել է իւր ցնցոտիները ու եկել կծկուել էր եկեղեցու դռան մօտ իւր փոքրիկի հետ: Մաքսիմը հիւանդ էր, իսկ նրա ցնցոտիները միջից երեւում էին խեղճի մտերը, որոնք ցրտից կարծրել էին. դողդողում էր զառամեալ ծերունին, ու իւր հիւանդ ձայնով ասում էր, «ողորմութիւն արէ՛ք, Աստուածասէր ժողովուրդ, անտուն, անտէր աղքատին, կոյր մուրացկանին:»

Բայց այդ խեղճ ծերունու ձայնը մնում էր ձայն բարբառոյ յանապատի, նրա շնչառութեան գոլորչին բարձրանում էր օդի մէջ, և կարկուտի պէս թափւում էր խեղճ ծերունու վերայ, ու անցնում խեղճ ծերունու հագուստի, ցնցոտիների մէջով:

- Սոնիա՛ . . .
- Ի՞նչ է պապա՛յան:
- Սոնիա Քրիստոս ծնաւ և յայտնեցաւ ասանցին:
- Ասացին պապա՛յան, ինչո՞ւ հարցրիր:
- Ես մեռայ է՛, ցուրտ է ա՛յ որդի գնանք:
- Պապա՛յան մի քիչ էլ սպասենք դեռ շուտ է հիմայ կելնեն եկեղեցիէն, գուցէ մի քանի կոպէկ կըստանանք:
- Սոնիա՛ . . .
- Ի՞նչ է պապա՛յան:
- Սոնիա դրամ չունի՞ս մօտաւ:
- Ո՛չ, պապա՛յան դեռ չտուին:
- Ա՛խ քար են քա՛ր, այ որդի հիմայ խղճով մարդ չկայ աշխարում, մարդիկ գազան են դառել ու միմիանց են ուտում:

Ա՛խ անբախտ զաւակս աղքատների համար ոչինչ չկայ

այս աշխարհում, Քրիստոսի Մննդեան տօնը մեղ համար չէ՛, այլ նրանց համար, այն անգութների համար:

— Պապա, բայց մենք ինչո՞ւ հարուստ չենք միւսների նման, մենք ինչո՞վ ենք մեղաւոր, ա՛խ Աստուած.

— Սոնիա ջան, մի՛ յուսահատուի, մենք էլ հարուստ ենք եղել, մենք էլ մեծ օջախ ենք եղել, բայց ո՛չ թէ սրանց պէս անգութ հարուստներ: Օր չլիներ որ մեր տունը տանեակ աղքատներ չկերակրէին, այսպէս օրերի, այսպէս պաշտօնական օրերի, ես հարիւր ուրբիով աղքատների համար դրամ եմ բաշխել, բայց չեմ յիշել երբէք: Խղճով, գութ ունեցող հարուստը երբէք հարուստ չի մնայ, այլ ինձ նման դժբախտ կը լինի:

Ծերունի Մաքսիմը արդէն հիւանդ էր անդառնալի ցաւով, նա դողդողում էր կանգնած տեղը, ի՞նչ ունէ՛ր, նստել չէր կարելի խոնաւ, ցուրտ քարերի վերայ, ստիպուած էր կանգնել, սպասել խեղճ ծերունին, որ մի գուցէ մէկ բարեգութ մարդ, կը խղճայ իւր վերայ ու կ'տանի իրենց տուն, այդ խեղճ որբուհու հետ:

- Սոնիա՛
- Ի՞նչ է պապա՛յան,
- Սոնիա տեսնո՞ւմ ես, այն մարդիքը որոնք իմ շնորհիւ, իմ ձեռքով տուն տեղի տէր են դարձել. նրանք էլ չեն ցանկանում իմ երեսիս նայիլ: Տեսնո՞ւմ ես մեր տան քայքայման պատճառը այս մարդն է եղել, որ փաթաթուած է իւր թանկագին մուշտակի մէջ, ու վերաս չի էլ նայում, դա Սիմէօն Պետրովիչն է, որ մի ժամանակ իմ ծառան էր, իմ կոշիկ սըրբողը, ես դրան իւր ամուսնութեան օրը տասը հազար բուրբի եմ տւել, ընծայ, բայց հիմայ, նա ինձ երկու կոպէկ էլ չի տալիս, արհամարանքով է նայում վերաս: Պատում էր ծերունի Մաքսիմը, ու արտասուքը հեղեղի նման թափւում էր նրա ձերմակ մօրուքի վերայով, ողողում, մաքրեցնում էր նրա գզգզուած մօրուքը: Ծերունի Մաքսիմը դողդղալով շօշափեց բռնեց իւր որբուհու ձեռքը և նորից սկսեց ողբալ ձայնով կրկնել իւր անգիր արած խօսքերը.

— Ողորմութիւն արէ՛ք, ի սէր Քրիստոսի Մննդեան, ողորմութիւն արէ՛ք անտուն անտէր աղքատին:

Ծերունու այս խնդիրն էլ մնաց անլսելի :

Յանկարծ խեղճ ծերունին մէկ ճիչ արձակեց, մի վերաւոր ճի՛չ, ասելով . Աստուածասէր ժողովուրդ, ինձ մէկ ճա՛ր արէ՛ք, ես փետացայ ցուրտից . օգնեցէ՛ք, օգնեցէ՛ք ինձ թշուառ ծերունուս :

Բայց ոչ մէկ օգնութիւն, մարդիք չշահագործելու համար էին գնացել եկեղեցի, գնացել էին միմիանց խաբելու, և ոչ թէ աղօթելու :

Մէկ էլ լուեց եկեղեցու բեմից քահանայի խապոտ ձայնը որ ասում էր . «Քրիստոս ծնաւ և յայտնեցաւ» : Նորից հաղաբաւոր գլուխներ գետին էին խոնարում, գլուխները սալահատակին էին խափում, առանց մտածելու որ դրսում կանգնած են մարդիք, թշուառ մարդիք : Ծերունի Մաքսիմը ընկած էր անչունչ սառը գետնի վերայ, բայց ոչ ոք չէր զբաղում նրանով, կամ խղճահարում :

Որբունին յուսահատական ձայներ էր արձակում, աղաղակում, լաց էր լինում . օգնութեան կանչում, բայց մարդիք անտարբեր էին գտնուում դէպի այդ տեսարանը, պէպի այդ սրտածմլիկ տեսարանը :

— Պապա՛ն, բա՛ց, բա՛ց աչքերդ, ի՛նձ խնայիր, մեղք եմ ես, պապա՛ն որք մնացի, ինձ որի՛ն ես յանձնում :

Խեղճ երեսնան համբուրում էր ծերունի պապի ձեռքերը, երեսը, ընկել էր նրա փետացած դիակի վերայ, գոռում էր ինչպէս մէկ վիրաւոր կորիւն, բայց նրանց վերայ նայող խղճացող չկար :

Ծերունի Մաքսիմը բացաւ իւր չորացած աչքերը, բռնեց Սոնիաի թևից մօտեցրեց իւր չորացած շրթունքներին համբուրեց նրա այտերը որ ցուրտից կարմրել էին ու հողին աւանդեց : Թողնելով իւր որբին, թշուառ Սոնիային ա՛յն մարդկանց ենթակայ, որոնցից ինքը դժգոհ մնաց, որոնց անւանում էր անգութներ, անխղճներ : Որբունին կծկւած էր անբախտ դիակի մօտ ողբում էր ու անիծում .

— Աստուած հարամ անէ ձեր գլխին այս Ծնունդը, այս նշանաւոր տօնը . ձեր տունները քանդւի, այս եկեղեցին թող քանդւի ձեր գլխին, իմ թշուառ պապս մահացաւ պատճառ ձեր անղթութեան, իսկ դո՛ւք անխղճներ մոմ էք կայցնում

եկեղեցում ձեր մեղքերի փրկութեան համար : Իմ ծերունի պապս չմեռաւ այլ սպանեցի՛ք, այս եկեղեցին ո՞ճորդործի տուն է դարձել, այսանդ հաւատացեալներ չկա՛ն, դո՛ւք բոլորդ էլ կռապաշտներ էք, անօրէ՛ններ :

Այս դայրոյթի, անէծքի հեա միասին խեղճ աղջիկը խփում էր իւր գլխին, մազերն էր փետում, այդ որդիական անկեղծ ճիչը, աղաղակը կարծես թէ կեանք տուեց մահացած ծերունուն, կարծես այդ ձայնը չունչ տուեց այդ փետացած դիակին, ծերին սկսեց իւր թոյլ ձեռքերը տարածել օդի մէջ, որ կարելի էր լինում հասկանալ թէ մէկին է վնասուում : Սկսեց Ղլլաջնել որ կարելի էր հասկանալ որ ասում էր . Սոնիա ջա՛ն, մարդիք անդո՛ւթ են, մարդիք անխիղճ են, մարդիք գազան են դառել մարդկանց ևս ուտում : Այս խօսքերով կտրեց թշուառ ծերունու ձայնը :

Վերջացաւ եկեղեցու ժամերգութիւնը, մարդիք սկսեցին կամաց կամաց ցրել իրենց աները, անցնում էին այն տեղով որտեղ ընկած էր ծերունու դիակը, բայց նրանք չէին հետաքրքրում աղքատներով, նրանք միայն մի գաղտագողի հայացք էին ձգում չորացած դիակի վերայ որի մօտ կծկւել էր փոքրիկ որբունին ու դողդողում էր ցուրտից :

Բոլորն էլ գնացին, քահանաներն էլ գնացին, մրմնջում էր որբունու շրթունքները : Որբունին գլուխը դնում է իւր պապի չորացած դիակի վերայ ու քնանում : Խաւարը ի՛ջաւ, ի՛ջաւ երկնքից և բռնեց հին մայրաքաղաքի փողօցները :

Մօսկուայի փողօցները լուսաւորւած էին ելեքտրական լապտերներով, ամէն խանութի առաջ, փողօցների անկիւններում խմբւած էին մարդիք ու զբարձանում էին :

Մի քանի ժամից յետոյ եկեղեցու բակում հաւաքւած էին մի խումբ ուստիկաններ, որոնք ծերունու դիակը պէտ էր փոխադրէին գերեզմանատուն :

Աղքատ մարդու դիակը չէն ցանկանում ցորեկ ժամանակ տանիլ գերեզմանատուն, սրպէս գլխի այդ նշանաւոր օրին բախտաւոր մարդիք չ'գայթակղէն, սրդէպի հանգիստ լինի առանց այդ էլ քարացած մարդկանց օրտերը, այն ապաւած սրտերը :

Երեկոյեան ուշ ժամանակ որբունին գտնուում էր մէկ քարի հայի տան, որը յանձն էր առել որդեգրել որբունուն : Այդ

բարեգութ հայ մարդը խանութպան Եղօն էր, տասը տարի էր անցել իւր ամուսնութիւնից, բայց զաւակ չէր ունեցել:

Միւս օրը մարդիք շրջում էին տանից տուն, փողոցից փողոց, համբուրում էին մի միանց հետ ու վրիչի ծնունդն էին աւետում:

Իսկ Սոնիան տխուր էր, նա այդ ուրախութիւնը չ'ունէր, նրա մանկական յիշողութեան մէջ պատկերանում էր իւր ծերացած պապը, խօսում էր իւր հետ, մէկ էլ յանկարծ դուրսը դնում էր իւր փոքրիկ թաթիկները մէջ ու սկսում էր լաց լինել, հեկեկալ, նա յիշում էր այն խօսքերը որ իւր պապը աւսաց իւր մտնելուց առաջ. «ա՛հ որդի, մարդիք գաղան են դառել, մարդկանց են ուտում, մարդիկ անգութ են»:

Սոնեան արդէն տասը եօթը տարեկան աղջիկ էր, իւր բարերարը նրան ուղարկում էր դպրոց որ որբուհին իւր համար մի ապագայ ունենայ, որովհետև շատ դժւար է այն կողմերի ամուսնութիւնը:

Սանութպան Եղօն մտածում էր ինքն իրեն. դրամ չունիմ որ կարողանամ օժիտ պատրաստեմ Սոնիայի համար, գոնէ ուղարկեմ կարի ու ձևի դպրոց, մի գոռցէ ինքը իրեն համար մի որ և է ապագայ կատեղծի: Ծառերի տունն է խորտակել, շատերին թշուառութեան պատճառ է դարձել այն անունը, այն համաճարակ ախտ որի անունը կոչւում է օժիտ:

Յուլիս ամսոյ մի գեղեցիկ երեկոյ էր. լուսնի կաթնաման լոյսի տակ խաւարել էին ելէքարական լոյսերը. իսկ աստղերը շարան-շարան մի մեծ շղթայ էին կազմել, առել էին լուսնին իրենց մէջ, իրենց գեղածիծաղ աչիկներով սլլլում ու պսպղում էին, զուարճացնում էին մայրաքաղաքի երկսեռ բազմութեան, որոնք զբոսնում էին քաղաքի ձեմելիքներում ուրախ, թեւանցուկ:

Բնութեան այդ ուրախ երևոյթով մարդիկ իրենց երջանիկ էին զգում, զբոսնում, բայց մեծ փողոցի արհեստանոցներից մէկում նստած էր մէկ օրիորդ գլուխը քաշ արած ու անարթ տունչ կերպով կար էր կարում ու երգում կանացի քնքոյշ ձայնով մի մելամախճոտ երգ: Մերթ ուրախութիւն էր գալիս նրա դէմքի վերայ, ծիծաղում էր, մերթ տխրութիւն, մեռելային տխրութիւն: Դա օրիորդ Սոնիան էր, այն չքնաղ գե-

ղեցկուհին. Սոնիան փողոցներով անցնելիս հազար աչք էր թողնում իւր հետևից, շատերը նրա ծնողներին երանի էին տալիս, և շատ աներում նրա գեղեցկութեան մասին էին խօսում:

Շատ երիտասարդներ էին ցանկանում նրա հետ խօսել, ծանօթանալ, բայց Սոնիան իւր սովորական խոնարհութեամբ շատ լուրջ էր պահում իրեն, և իրեն մխիթարութիւնը գտնում էր լրջութիւնն մէջ:

Իսկ քաղաքային մեծ ձեմելիքում զբոսնում էր մէկ երիտասարդ, գեղեցիկ կազմուածքով, առոյգ, իշխանական յատուկ զգեստներով. նրա վերայ նայողը կ'զգար որ այդ երիտասարդը հասարակ երիտասարդներից չէ, կամ իշխան է կամ արքայազուն:

Իշխանի քաղցր լեզուի վերայ, նրա գեղեցկութեան վերայ սիրահարւում էին շատ օրիորդներ, հմայւում էին նրանով, բայց իշխանը միշտ անտարբեր էր գտնւում դէպի նրանք, նրա սիրտը զբաւում էր նա չէր կարողանում զբաւելլ ուրիշներով, նա սիրում էր մէկին, մէկ գեղեցկուհու: Այդ երիտասարդը տեղային մէկ յայտնի կալւածատէրի որդին էր, որին անւանում էին Նիկողայոս:

Իշխանը այդ օրը շատ տխուր էր և ոչ մէկի հետ չէր խօսում, այլ միշտ ինքն իրեն ասում էր. «Չորտ պարբերի» — (Սառանան վերցնի) ու գլուխը շարժում. ինչպէս երևում էր իշխանը մարդու էր սպասում:

Մտատանջութեամբ իշխանը իջաւ պարտէզի ասնդուղներով և անցաւ մեծ փողոցի դբօտուարի վերայ, մօտեցաւ մէկ արեստանոցի. տեսաւ որ մի քանի օրիորդներ նստած կար էին կարում: Իշխանը նայեց այդ խանութի հաստ ապակիների միջև մէկ ցաւալի կերպով յառաջեց ու կրկնեց իւր սովորական խօսքը «Չորտ պարբերի» ու անցաւ մի քանի քալլ էլի հետ նայեց տեսաւ որ իւր հետևից անցնողներ չ'կան, նորից հետ դարձաւ ու հետաքրքրութեամբ նայեց այդ լուսամուտից նայեց մէկին ու ժպտաց, իսկ նրա կողմից ոչ մի ձայն. ոչ մի փոփոխութիւն:

Այդ օրիորդը Սոնիան էր որ իւր գեղեցկութեամբ հմայել էր իշխանին. իսկ իշխանը մէկ վայրկեան չէր կարողանում մոռանալ օրիորդին ու երկու ամիս էր որ գալիս ու այդ տեսարանն էր ներկայացնում:

Օրիորդը զգում էր որ իշխանը սիրում էր իրեն, նա զգում էր որ իշխանը մաշում էր իրեն համար, բայց նա դիտմամբ ուշադրութիւն չէր դարձնում իշխանի վերայ այլ կասկածանքով էր նայում: Ո՞վ գիտէ ասում էր Սոնիան ի՞նչ սրիկայական նպատակ ունի դէպի ինձ, ես ինձ չեմ թոյլ տայ երևակայական սիրով զբաղւելու:

Նա չէր կարողանում մոռանալ իւր պապին, նրա աչքերի առաջ էր նրա դիակը, նա միշտ յիշում էր թէ ի՞նչպէս զո՞հ եղաւ իւր պապը ժականակակից մարդկանց անդժութեան պատճառաւ. նա յիշում էր այն մեղամախճոտ խօսքերը որ իւր պապը ասաց իւր վերջին չնչում. «Աղջիկս չնաւատաս մարդկանց. մարդիք զազան են դառել ու մարդկանց են ուտում»): Այդ խօսքերը որ յիշում էր Սոնիան բնաւ չէր հաւատում մարդկանց, ու միշտ կրկնում էր ինքն իրեն, թէ մարդիք անդուժ են մարդիք անխիղճ են...

Սոնիան ուր որ գնար գործով կը տեսներ որ իշխանը իրեն է հետեւում իրեն հետեւից է գնում. բայց չէ կարողանում մօտենալ, ծանօթանալ, իսկ երրորդ ամիսը իշխանը անհամբեր էր դարձել ու տանջւում էր պարզապէս:

Յանկարծ լսում է ոստիկանի սուլիչի ձայնը, որ ազդարարում էր մարդկանց խանութները փակելու. կարծես այդ ձայնին էին սպասում խանութպանները, մի կէս ժամից յետոյ փակուած էին մայրաքաղաքի բոլոր խանութները. վարպետուհին մօտեցաւ օրիորդներին պատուիրեց որ ձեռքի դործերը ձգեն, ու խանութը փակեն: Օրիորդները փակեցին ու գնացին դէպի ընդհանուր պարտէզ, որոնց սպասում էին իրենց կառաւերները: Իսկ օրիորդ Սոնիան գլուխը կախ արած գնում էր իրենց տուն, առանց հետեւելու իւր ընկերուհիներին:

Սոնիան գլուխը կախ ձգած տխուր կերպարանքով գնում էր տուն, յանկարծ պատահեցաւ միեւնոյն իշխանին, որ սպասում էր նրան անհամբեր. բայց Սոնիան ըստ իւր սովորութեան գրնում էր տուն առանց մի որ և է մարդու հետ խօսելու: Սոնիան սիրում էր լուրջ պահել իրեն, նա գիտեր որ եթէ չեղւի իւր ընթացքից որոգայթի մէջ կրկնի, նա ասում էր ինքն իրեն. «Ես գեղեցիկ եմ իմ մի ծիծաղը բաւական է խանգարելու մի որ և է երխտասարդի սիրտ. բայց երբ որ պատահում էր նա

ծիծաղում էր, նրա այտերը բացւում էին ինչպէս նոր բացւած վարդ. և յերաւի եթէ նա մի քիչ թոյլ գտնէր անպատճառ որոգայթի մէջ կրկներ.

Իսկ իշխան Նիկողայոսը այնքան էր գրաւած դէպի Սոնիան, որ օրական մի քանի անգամ կը գնար այնտեղով կանցնէր, իւր փափաքին այդպիսով յագեցում կտար: Իշխանը միշտ իւր ծանօթներին ասում էր. այս քան ծանօթներ ունիմ և ոչ մէկը արժէ օրիորդ Սոնիային, Սոնիայի գեղեցկութիւնը մէկ երկնային պարզեւ է որ մահկանացուներէջ շատ քչերն են ըստանում: Այս երանի այն վայրկեանին որ իմ նպատակներս կ'իրագործւի, ես համաձայն եմ իմ կարողութեանս մէկ մասը վաանել, միայն թէ արժանանամ նրան:

Մէկ օր էլ Մօսկւայի մի քանի օղիաբան սրիկաներ, նըստած էին ընդհանուր պարտէզում քէյֆ էին անում. իսկ միւս կողմում մի քանի մուրացկաններ նստած և նայում էին, հիանում էին նրանց վերայ, մի քանի մուրացկաններ թերևի ջուրն անդամ վազում էր երբ տեսնում էին թէ ինչ խնորժակով ուտում էին Սիրոտկայ ձուկը, և օղին կոնծում վերայից: Մուրացկաններից մէկը մօտենում է սրիկաներին ու նրանցից մի բաժակ օղի է խնդրում. իսկ սրիկաները փոխանակ քաղաքաւարութեամբ պատասխանելու, յարձակում են ինզճի վերայ ու սկսում են ծնծել:

Այդ ժամանակ թէ ինչպէս եղաւ Սոնիան փակեց խանութը ընկերուհիներին բացակայութեան, ու մտատանջութեամբ տուն պէտք էր գնար: Ծփովեւած դրութեամբ բարձրանում է պարտէզի սանդուխներով, ու սկսում է արագ-արագ գնալ, յանկարծ աչքը ընկնում է այն մուրացկանի վերայ որոնց ծեծում էին սրիկաները, Սոնիան սթափեւց, վայ տուեց իւր գլխին բայց արդէն ուշ էր. չբիմացու օրիորդի սիրտը, նա յիշեց իւր պապի դրութիւնը, ու մօտեցաւ սրիկաներին ինչդրեց որ թողնեն խեղճ մուրացկանին, իսկ սրիկաներից մին հանգամանքից օգտուելով ձեռքը ձգեց Սոնիայի վզովը ու ցանկանում էր փաթաթել նրա պարանոցով, կարծելով թէ իւր գիտցածներին է: Իսկ երբ օրիորդը ցանկացաւ իրեն պաշտպանել, սրիկան սկսեց հայտնայնքի կոյտեր թափել օրիորդի հասցէին: Չգիտեմ թէ իշխանը որսուղից բուսաւ այնտեղ օրիորդի առաջ, բարկացաւ սրիկա-

ների վերայ . ու իւր սեպհական սուլիչով երկու անգամ շւայրեց , մի քանի վայրկեանից յետոյ կանգնած էին նրա առաջ մի քանի ոստիկաններ :

— Լսի՛ր ոստիկան , այս սրիկաներին հիմայ այս վայրկեանիս կք տանես բանտ , և կասես որ իշխանը ուղարկեց , չ'արձակէք մինչև վաղը ես կ'գամ :

— Շատ լաւ , պատրաստ ենք հրամանիդ իշխան :

— Դեհ տարէք առանց ժամանակ վատնելու : Չը նայելով սրիկաների երկար բարակ խօսքերին , ոստիկանները տարան բանտ : Ոստիկանները կաշառուել չէին կարող , որովհետև բանտարկողը իշխանն էր , հրամայողը իշխանն էր :

Տանում էին ոստիկանները սրիկաներին , իսկ իշխանը իւր իշխանական խորխա նայածքով նայում էր նրանց հետևից , ու մերթ ընդ մերթ գաղտագողը նայում էր օրիորդին :

— Թոյլ տուէք , աղնւաւերտ իշխան , որ յայտնեմ իմ խորին շնորհակալութիւնս ձեզանից , որովհետև ինձ ազատեցիք այդ սրիկաների ձեռքից , եթէ դուք չը լինէիք ու զլիտէ թէ ինչ վտանգի պէտք է եսթարկէի :

— Ոչինչ , չարժէ , իմ հրաշագեղ օրիորդ , ես սրանով ցանկացայ իմ ծառայութիւնս մատուցանել ձեզ . ես այս երեք ամիս է որ ցանկանում էի տեսնել ձեզ , ծանօթանալ ձեզ հետ , բայց չէր լինում , հիմայ ես ինձ բախտաւոր եմ զգում որ կարողացայ ծանօթանալ իմ սրտի իրէպլի հետ :

— Ուրեմն ընդունեցէք իմ խորին շնորհակալութիւնը , ու թոյլ տուէք ինձ գնալու :

— Թոյլ տուէք ինձ ի՛մ թանկագին , որ ես ձեզ առաջնորդեմ մինչև ձեր տունը . որովհետև կասկածելի ժամանակ է , առանց կաւալերի տուն գնալը շատ վտանգաւոր է :

Չնայելով օրիորդը չէր ցանկանում , բայց ի՛նչ աներ ի նչպէս մերժեր իշխանին , մանաւանդ այն վայրկեանին որ իրեն ազատելէ այդ մեծ վտանգից :

Վերջապէս օրիորդը վճռեց երկու չարեաց փոքրագոյնը , թոյլ տուեց որ իշխանը առաջնորդէ իրեն մինչև տուն :

— Իշխան , ես չէի ցանկանայ որ դուք իմ պատճառաւ հոգնէիք , անհանգստանայիք . ես մինակ էլ կարող էի գնալ :

— Ո՛չ , օրիորդ , չէ կարելի , ես շատ գոհ եմ ձեզանից , որ

թոյլ էք տալիս մի քանի վարկեան ձեզ հետ զբանելու , ուր ես արդէն կ'ցանկացի սրանից երկու ամիս առաջ ծանօթանալ ձեզ հետ , բայց առիթ չէր լինում ծանօթանալու :

— Ուրեմն գնանք . . .

Գնում էին երկուսով մի քանի վարկեան լուռ , մոռնջ , կարծես իրարու սրտեր էին խօսում միմիանց հետ . վերջապէս իշխանը ընդհատեց լուռութիւնը ու ասաց :

Մէհ , պաշտելիդ իմ , ինչքան գոհ կը մնայի եթէ թոյլ տայիք ձեզ հետ թեւանցուկ գնալ , ներեցէք ինդրեմ համարձակութեանս :

Չը նայելով օրիորդի համար շատ դժւար էր այդ առաջարկը ընդունել . բայց ինչ աներ մերժել չէր կարող : Թոյլ տուեց օրիորդը , թեւանցուկ եկան միւսչև օրիորդենց անշուք բնակարանի մօտ . մի քանի վայրկեանից յետոյ բաժանուեցան միմիանցից : Իշխանը կ'ցանկանար մինչև լոյս կանգնել խօսել նրա հետ բայց օրիորդը բարի գիշեր մաղթելով բաժանուեցաւ նրանից :

Ահա այդ օրւանից սկսեց այդ զոյգի բարեկամութիւնը ու նըրանց անկեղծ յարաբերութիւններ : Իշխանը ամեն օր գնում կանգնում էր այն փողոցի վերայ որ փողոցով պիտի անցնէր օրիորդը , իշխանը ընկերանում էր օրիորդի հետ գնում էին զբանելու , ու այնտեղից էլ ուղեկցում էր մինչև տուն : Օրիորդը արդէն տամբը եօթը տարեկան էր , բայց մինչև այդ տարիքը նա դադարաւոր չէր կազմել սիրոյ յատկութեան մասին , նա մանաւանդ որ նա խոյս էր տալիս սիրոյ արկածներից . սիրոյ ռոմաններից : Նա մտածում էր իւր արհեստի մասնագիտութեան վերայ . լաւ սովորիմ արհեստս , ասում էր ինքն իրեն , խանութ բանամ , և իմ աշխատած , իմ քրտինքով աշխատած կուպէկներով պատլիս վերայ մէկ փոքրիկ արձան կանգնեցնեմ , ու վերան գրեմ , «մարդկանց անդթութեան գոհ» : Ահա այդ գեղեցկուհու բոլոր մտածմունքը :

Մի պարզ գեղեցիկ երեկոյ էր . քաղաքային յայտնի թատրոններից մէկում երեկոյթ կար : Սոնիայի ընկերուհիները պատրաստուում էին գնալ այնտեղ և ցանկանում էին որ Սոնեան էլ գնայ հետերնին , բայց Սոնիան չէր գնացել այդպիսի տեղեր , ու չէր էլ ցանկանում գնալ , նա վախով և երկիւղով էր յիշում

այդպիսի տեղերի անունները, նա միշտ յիշում էր իւր զառամեալ պապին և նրա խօսքերը, նա ասում էր ինքն իրեն. «Ո՞վ գիտէ ինչ կարող է պատահել, ես որք աղջիկ եմ թող ես էլ չանբարտանամ»:

Աշխատելու ժամանակ ընկերներից մէկը ասաց. — Սո՛նիայ, սիրելի ընկերուհիս, մինք այս օր պէտքէ գնանք երեկոյթ, որը պէտք է լինի իշխանական թատրոնի մէջ, եթէ կը բարեհաճես գնանք միասին մենք ցանկանում ենք որ դու էլ գաս հետերնիս, բաւական է որքան տխուր մնացիր, ի՞նչ պէտք է լինի քո վերջը:

— Ոչ, ներքեք ինձ ես չեմ կարող գալ նախ որ չեմ ցանկանում լինել այդպիսի տեղերում. երկրորդ որ մաքուր ըզգեսաներ չունիմ, չնորակալ եմ ձեր առաջարկից:

— Սոնիա, ես ուշիմ մի քանի ձեռք նոր զգեստներ, կը տամ քեզ սիրելի ընկերուհիս կ'հաղնես, և կ'գաս հետերնիս, խնդրում ենք մեր խաթրը մի կտորիք, այս քանի տարի է ընկերուհիներ ենք եղել և մէկ զմէկու չենք նեղացրել հիմայ էլ թող չ'նեղանանք միմիանցից:

Սոնիան ինչ անսակ փառտ որ ներկայացնում էր ընկերուհիներին, նրանք համողիչ պատասխան էին տալիս, վերջապէս նրանց միջամտեց վարպետուհին, իսկ Սոնիան չկարողացաւ նրանց առաջարկը մերժելու համաձայնեց: Մի ժամ չանցած բերին իրենց հագուստներից հագցրեցին օրիորդ Սոնիային ու գնացին թատրոն:

Մի քանի վայրկեանից յետոյ դահլիճը վայլում էր իւր երկանո բազմութեամբ, որոնց մէջն էր այդ չքնաղ կոյսը: Օրիորդ Սոնիայի գեղեցկութեան վերայ յափշտակուել էին երիտասարդները, նրանք ցանկանում էին ծանօթանալ, խօսիլ այդ գեղեցկու հետ բայց չէին համարձակուում: Դանիլիճում ամէն օրիորդ իրեն համար ունէր բարեկամ երիտասարդ և զարճանում էր նրա հետ, բայց օրիորդ Սոնիան ոչ ոք չունէր, և չէր էլ ցանկանում ունենալ, որովհետեւ նստող օրիորդների ձեռք, վարմունքը նրան դուր չէին գալիս:

Նրա մտքովը անցնում էր երնել փախնել այն տեղից, նա ցանկանում էր աներեւոյթ լինել այնտեղից, նա իւր աչքերը փակում էր որ չտեսներ իւր ընկերուհիներին բայց չէր լինում:

Եթէ չամաչեր պէտք է բարձր ձայնով լար այդ զարճալից դանիլիճում: Սոնիան վերջապէս վճռեց զօլանալու սպարուակով դուրս ելնել դանիլիճից ու անյայտանար: Տեղից ելաւ մօտեցաւ դռանը և վախեցած հետ քաշեց. կարծես թէ չէր հաւատում իւր աչքերին, նորից փորձեց դուրս գալ բայց կրկին երևում էր միևնոյն տեսարանը:

Բարի երեկոյ Օրիորդ, ինչո՞ւ էք չւարել ու նայում ինձ. միթէ իմ գալուստս այդքան անհաճելի թւաց ձեզ ու երկիւղ պատճառեց: Իշխանը խօսելով բռնեց Սոնիայի թեից ու նորէն ներս բերաւ:

Օրիորդը ճիշտ որ սլալուեց թէ օրտեղից դուրս եկաւ այդ զրգուելի արարածը:

— Սո՛նիա ինձ չե՞ս ճանաչում:

— Ա՛, ներքեք ինձ իշխան որ չ'կարողացայ մէկ անգամից ճանաչել ձեզ որովհետեւ սյսօր զգեստներդ փոխել ես ու աւելի գեղեցկացել:

— Սիրելի Օրիորդս ասա՛ ինձ խնդրեմ ինչո՞ւ ես այդքան գեղեցկացել, ի՞նչ է պատահել:

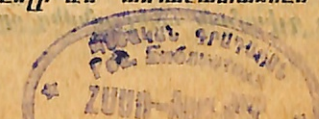
— Ոչի՛նչ իշխան, ես սովրած չէի այսպիսի տեղերում նստել զարճանալ. առաջի անգամը լինելով տարօրինակ երևաց ինձ և շատ տխուր էի կրանի թէ չգայի:

— Ոչի՛նչ սիրելիս ես եկայ էլ դու տխուր չես լինի, կարծես թէ ես զգացի որ դու տխուր ես, կարծես թէ ինձ մէկ գերբնական ուժ հասկացրեց որ դու այստեղ պէտք է լինես և հէնց կարծես թէ դրա համար եկայ: Այս ասաց թեւ անցրեց օրիորդի թեից ու գնացին նստեցին մէկ անկիւն անանձնացած:

Իշխանը հագել էր իւր իշխանաւոյել զգեստները, նրա գեղեցիկ կարմիր դէմքի վերայ երևում էր կարճ դէպի վեր ցցւած բեղերը, ու եւրոպական ձևով ասի ածիլւած մօրուքը: Իշխանի կոթքը զարդարւած էր աղամանդեայ շարդերով, իսկ մատների վերայ փայլում էին Բրլանտից մատանիները մէկը միւսից գեղեցիկ և գրաւիչ: Տեսնող անձանօթները զգում, հասկանում էին որ այդ երիտասարդը հասարակ երիտասարդ չէ:

Իշխանի ներս մտնելուն պէս ոտքի կլան նւագախուժք զինւորները իւր սպայով իբրև պատիւ իշխանին. Այս բոլորը տեսնում էր Սոնեան և աւելի ևս անհաւատանում էր դէպի

Գ
Ե
Բ
Ե
Լ
Բ
Ի

իշխանը: Իսկ իշխանը ի ցոյց մարդկան հանեց մի թուղթ հա-
լուքնոց բուրլի և կայրեց նւագախումբի սպայի ճակատին:

Մի քանի վայրկեան լուռ-թիւնից յետոյ իշխանը դարձաւ
դէպի իւր հրաշագեղ կոյսը և հաճոյակատար լեզուով ասաց.

— Օրիորդ, սիրելի՛ հրեշտակս, ինչո՞ւ չես խօսում, ին-
չո՞ւ ես տխուր ու արտում, միթէ ուրախ չե՞ս որ նստած ես
իշխանի մօտ և ոչ թէ մի որ և է պատահական երիտասարդի:

— Ուրախ եմ իշխա՛ն, շատ ուրախ բայց ի՞նչ ասեմ քանի
որ նորութիւն չգիտեմ:

— Շատ լաւ եթէ ես նորութիւն յայտնեմ կ'համաձայնե՞ս
թէ ոչ...:

Օրիորդը հեգնութեամբ կէս ժպիտով պատասխանեց.

— Իշխա՛ն, չգիտեմ թէ ի՞նչ նորութիւն պէտք է յայտնէք,
արդեօք կարելի՞ է այդ ասել, կամ ոչ. ես դեռ մարդարէ չե՛մ,
և ոչ էլ գուշակող...:

— Հրեշտակս դու արդէն վաղուց պէտք է գիտնայիր կամ
գուցէ գիտես, որ ես քեզ սիրում եմ. և այդ սէրը մի այն-
պիսի սէր է, որ բացի Աստուծոյ տուած անխուսափելի մահից
ոչ ոք չի կարող ինձ հեռացնել այդ սէրիցը. ես այս մի քանի
ամիս է որ հանգստութիւն չունիմ քեզ համար. մէկ բան, մէկ
կրակ, մէկ կրակի կայծ է ընկել սիրտս մաշում է ինձ տանջում.
ես զգում եմ որ սիրահարւած եմ, կայ մէկը որ ինձ յափշտա-
կել է. իմացիր իմ սիրական աշխարհը ինձ համար չէ քանի որ
դու կաս. իմ հրեշտակ իմացիր որ յափշտակել ես մէկ սիրտ,
մէկ իշխանի սիրտ, որով դու պէտք է երջանիկ լինես: Դու ես
զո՞ւ, իմ հրեշտակ որ ինձ կեանք պէտք է տաս, առանց քեզ
ես կեանք և երջանկութիւն չունիմ...:

Ասա՛, ասա ինձ իմ սիրական դու էլ ինձ չե՞ս սիրում, ես
ցանկանում եմ որ մեր սէրը լինի յաւիտենական, ես ցանկա-
նում եմ որ մեր սէրը լինի փոխադարձարար, ա՛հ խղճայ ինձ
Սո՛նիա, պատասխանիր ինձ ե՛րբ պէտք է արժանանամ քեզ.
Օ՛ Աստուած իմ, եթէ իմ սիրտս բաց լինէր քո առաջ, այն
ժամանակ միայն կ'ստականայիր թէ ի՞նչ է կատարւում իմ սրբ-
տում. ա՛խ երբ պէտք է վայելեմ քո սէրդ թանկագին հրեշ-
տակ: Իշխանը սկսում էր համոզիչ խօսքեր թափել որպէսզի
կարողանայ գլխահան անել անմեղ օրիորդին:

Օրիորդը ընկել էր մտառանջութեան մէջ, տանջւում էր
Կրա անմեղ հողին, ի՞նչ աներ, հաւատա՞ր արդեօք իւր ա-
կանջներին, հապա այն խօսքերը, զոր պապս պատւիրեց
ինձ: «Աղջիկս չհաւատաս մարդկանց, մարդիկ խորեքայ են,
մարդիկ անգութ են»: Արդեօք բացառութիւնը յարգե՞լ:

Վերջապէս Սոնիան յուզւած դրութեամբ սիրտ արեց պա-
տասխանելու.

— Իշխա՛ն, դու ինձ մի այնպիսի հարց ես տալիս որ շատ
դժւար է նրան պատասխան գտնել. արդեօք հաւատում եմ ա-
կանջներին որ դուք ինձ սիրում էք հարազատ և անկեղծ սի-
րով: Դուք իշխան էք և հարուստ, իսկ ես... իսկ ես մի աղ-
քատիկ աղջիկ, ես որը եմ ի՛շխա՛ն, դժբախտ եմ: Ես վախում
եմ Ձեզանից որ մի դուցէ Ձեր ինձ հետ տեսակցելը, և սիրա-
հարեելը ինձ ասպաղայում դժբախտութեան պատճառ լինի:
Եթէ իսկապէս ձեր սէրը դէպի ինձ կեղծ լինի, հաւատայ ինձ,
որ ինձ համար դերեղման պէտք է պատրաստես. ինձ սէրը ծա-
նօթ չէր բնաւի՛ն, սնդորը ու խաղաղ էր իմ հողին, դու ան-
մեղ սիրտս հրով վառեցիր, ինձ խեղճիս համար տանջանք նիւ-
թեցիր: Դու ստիպեցիր հաշտւել այդ գաղափարներին հետ որը
ես ատելով ատում էի, որից ես միշտ խոյս էի տալիս. ա՛հ,
իշխա՛ն, ես այդ հարցին չեմ կարող պատասխանել, ես սարսում
եմ այդ հարցը լսելով. ես դողում եմ նրանից:

Սոնիան այս խօսքերը ասաց շատ յուզւած դրութեամբ,
նրա այտերը կարմրեցին, նա ցանկանում էր թռչել, փախնել
այն տեղից: Նա ցանկանում էր փախնել դէպի սարերը, ձորե-
րը իւր մխիթարութիւնը որոնելու ամայութեան մէջ. վերջա-
պէս նա կարողացաւ ուշքը գլուխը հաւաքել, ու ինքնիրեն
ասել, այ՛ո, ես ինձ գտնում եմ շարութեան մէջ, ես գտնում
եմ սէր կոչւած մեծ հրդեհի մէջ, վառւում եմ նրա բոցերի
մէջ, Աստուած զո՞ւ օգնե՛ս, զո՞ւ խղճաս վերաս: Սոնիան
ինչքան ցանկանում էր չմտածել, ցոյց չտալ որ ինքը պա-
շարւած է սիրոյ հրդեհով, բայց չէր լինում. այդ նրա անդրանիկ
սէրն էր, անդրանիկ պտուղը: Սոնիան ասում էր ինքնիրեն. իշ-
խանը մէկ յայտնի մարդ է, ի՞նչն է ստիպում նրան ամուսնա-
նալ, սիրել մի թշուառ աղջկայ, միթէ մարդիկ այնքան ազնիւ
են որ թշուառներին բախտաւորացնելու վերայ մտածեն, ո՛չ,

այսարձում գուր չկայ, եթէ կար հապա ինչո՞ւ իմ խեղճ պապըս դժգոհ գնաց այս անիրաւ աշխարհից :

— Սոնիայ՛, ինչու այդպէս տխրեցար և ընկար մտատանջութեան մէջ . ի՛մ հրեշտակ, միթէ չե՞ս հաւատում իմ խօսքերին . միթէ թոյլ կտայ իւր պատւին մէկ իշխան մարդ, որ դատածանի մէկ օրիորդի, մէկ գեղեցկուհու : Ո՛չ, դու բողոքովին անձող եղիր ի՛մ սիրական, ևս քեզ պէտք է բախտաւորացնեմ, ու հազար աչքեր քեզ պէտք է երանի տան ու նախանձէն : Կրկնում եմ նորից որ վստահ լինիս իմ սիրոյ վերայ իմ աղնիւ խօսքերի վերայ . ես քեզ սիրում եմ մի այնպիսի սիրով, որ քեզ սիրել չի կարող ո՛չ մէկը, ոչ մի երիտասարդ : Հո՛ղիս, սէ՛րդ է, սէ՛րդ է որ ինձ այս դրութեան մէջ է ձգել ոչ գիշերս է յայտնի և ոչ ց՛րեկս . հաւատայ ինձ, հաւատայ :

— Շատ լաւ ի՛շխան, եթէ այդքան հարողատ և անբիծ սիրով սիրում ես ինձ ի՛նչն է քեզ արգելք հանդիսանում . եթէ յիրաւի ճիշդ է Ձեր խօսքերը, վաղը նոյն իսկ կարող ես նշանւել ինձ հե՛տ, և կ՛վերջանայ Ձեր սրտի բոլոր անհանդառութիւնները :

Այդ ճիշդ է սիրելիս, բայց գիտես թէ ի՛նչպիսի գործեր ունիմ, այդ գործերն են որ ինձ արգելք են պատճառում, իմ այսպիսի խառն գործերը չեն թոյլ տար ինձ որ անմիջապէս ամուսնանամ այլ ժամանակէ պահանջում, ժամանակ, ա՛ն շուտ կ՛վազէ . իսկ ես այդ ժամանակից օգտուելով ցանկանում եմ ծանօթանալ Ձեզ հետ, Ձեր բնաւորութեան հետ, դու էլ իմ ու վրեժը հասկանաս, ծանօթանաս իմ բնաւորութեան հետ որ ամենից կարեւորն է, յետոյ ամեն բան կը վերջանայ :

— Ճիշդ էք ասում իշխան, Դուք ցանկանում էք խել իմ երեսից կուտական ա՛թթխածութիւնը, Դուք ցանկանում էք հեռացնել իմ հրեշտակային անմեղութիւնը ինձանից, Դուք ցանկանում էք Ձեր երիտասարդական բիրտ կիրքերէն հաղեցում տալ, այն ժամանակ ձգէք ինձ երեսի վերայ, թողէք ինձ և հեռանա՛ք ինձանից, այդ է Ձեր բոլոր գաղափարները . այն ժամանակ իշխան, Դու խնայիր որ ոճրագործութիւն արած կ՛լինէք . և աւելի լաւ է հիմականից ինձ համար գերեզման փորէ՛ք : Խնդրում եմ բարի երիտասարդ, եթէ մի այնպիսի գալափար ունէք պահ-

ւած Ձեր սրտում աւելի լաւ է ինձանից հեռանաք ես չեմ նեղանայ ձեզանից . գնացէ՛ք շատ օրիորդներ կան, որոնք ինձանից աւելի ևս գեղեցիկ են, ու իրենց չքաւորութեան պատճառաւ, իրենց տնտեսական վիճակից ստիպւած ընկել են կեանքի դառնութեան, կեանքի շփոթութեան մէջ, նրանք կարող են Ձեր ցանկութիւնը կատարել : Աղաչում եմ բարի իշխան, եթէ այդ է Ձեր նպատակը հեռացէ՛ք ինձանից :

— Ո՛չ, ո՛չ իմ թանկագին, մեր երկուքիս մէջ Աստուած է կանգնած որպէս վկայ, ես երդւում եմ յանուն Աստուծոյ որ իմ սրտում կեղծութեան, անազնութեան նշոյլ չկայ, ես սիրում եմ քե՛զ, և այդ սիրով կ՛մտնեմ սառ գերեզման . ուրեմն ասա ինձ հիմայ ազնիւ խօսք տալի՛ս ես, ինձ պիտի սիրե՛ս յաւիտեան :

— Այո՛ իշխան, հիմայ հաւատացի քեզ . այն Աստուածը որին Դու վկայ բերեցիր թող վրէժխնդիր լինի ուխտադանսին, երկնքում, և երկրի վերայ :

— Ուրեմն խնդրում եմ իմ թանկագին վեր ել գրօնները միասին : Կէս գիշերն արդէն անցած էր . վեր ելան մեր դոյզերը մի քանի ժուռ եկան դանլիճում, ուրախ և սիրով շաղախած միասին . հանդիսականների ուշադրութիւնը գրաւած էր դէպի այդ զոյգը, որովհետեւ երկուսն էլ ընտրւած գեղեցիկներ էին : Կարճ ժամանակում դանլիճը դատարկւեցաւ, Սոնիայի ընկերուհիները գնացել էին արդէն նեղացած Սոնիայից : Սոնիան ցանկացաւ վերջին հրաժեշտ տալ իշխանին որովհետեւ ուշ էր արդէն . իսկ իշխանը կարծես թէ հասկցաւ Սոնիայի միտքը ու խօսքը ընդհատեց .

— Սոնիա՛, սիրելի հրեշտակս, ես ինձ պարտաւոր եմ դրում որ տանիմ ձեզ մինչև ձեր տունը, քանի որ միասին էինք մինչև հիմայ, իսկ ես վստահ եմ որ չէք մերժեր իմ դիտաւորութիւնը :

— Իշխան ես չեմ ցանկանում անհանգստութեան պատճառ դառնալ, ու Ձեզ յոգնեցնել . ես կառք կ՛կանչեմ ու կառքով կ՛գամ :

— Ո՛չ, Սոնիա դուք ինձ վիրաւորում էք, ես ի՛նչպէս կը հանդատանամ երբ դուք մինակ գնաք, հա՛ գիտէք քաղաքի դրութիւնը թէ ի՛նչքան դժւար է մանաւանդ Ձեզ համար, որ անկարելի է :

Օրիորդը ստիպւեցաւ հնազանդիլ : Իշխանը հազցրեց Սո-
նիայի փակետը, և թեւանցուկ սկսան գնալ : Իշխանը առաջ-
նորդեց Սոնիային մինչև տուն. հնայելով Իշխանը շատ կ'ցան-
կանար կանգնել խօսել Սոնիայի հետ, բայց նա բարի գիշեր
մաղթեց Իշխանին ձեռք տուեց ու պէտք է գնար, բայց Իշ-
խանը բռնեց նրա ձեռքից ու խնդրեց որ Սոնիան անփոփոխ
մնայ դէպի իւր գաղափարները, և վաղը դայ պարտէջ. ու բա-
ժանեցան միմեանցից :

Իշխանը ինքն իրեն ծիծաղում ու խօսում էր ճանապարհին .
համարձեւ պատառ գտայ, մի առ ժամանակ երջանիկ բողբոջներ
կ'անցնեմ, իսկ երբոր տեսայ բամբասանքի պատճառ եմ դառ-
նում կ'ձգեմ կ'հեռանամ. ես միթէ ինձ թող կ'տա՞մ պատկուել մի
պատահական աղջկայ հետ, եթէ լինի նա յաւերժանարա
մանաւանդ որ բոլորովին աղքատ է :

Իշխանը ուրախանում էր որ կարողացաւ թակարդի մէջ
ձգել անմեղ կոյսին. հապա Սոնիան, ինչ էր մտածում. նա
յուզւած էր, նա իրեն գգում էր սիրոյ փոթորիկի առաջ ընկած
մէկ փոքրիկ փետուրի, որ չգիտէ թէ ո՞ւր է տանում, ո՞ւր է
ձգում իրեն չար բախտը. մտածում էր Սոնիան ու լաց էր լի-
նում : Արդեօք նա ինձ հարազատ սրտով է սիրո՞ւմ, արդեօք
նա ինձ պէտք է դաւաճանի, չէ՞ որ նա երդւեց, չէ՞ որ նա
ասաց « թող Աստուած միջնորդ լինի մեր սիրուն » միթէ մարդ
այնքան անգուլթ կ'լինի որ դաւաճանի իւր խղճի՞ն, իւր Աս-
տուծո՞ւն. ո՛չ, նա ինձ չէ խափում, նա երդւեց. և այդ մտած-
մունքներով պաշարւած ընկաւ անուշ ընի մէջ, բայց մերթ բող-
մերթ թռում էր տեղից և ասում, ո՛չ, նա ինձ չի դաւաճա-
նի, նա երդւեց :

Արևը բաւական բարձրացել էր, երբ ձերուհի Եղծն եկաւ
և արթնցրեց իւր աղջկան, առարկելով թէ ուշ մնացել, խա-
նութի ժամանակը անցել է : Օրիորդը ելաւ, բայց գլուխը ցա-
ւում էր. վերջապէս հագաւ իւր զգեստները ու դնաց խառնութի-
նրա աչքին միշտ պատկերանում էր Իշխանը իւր գեղեցիկ
զգեստներով, ու հաճոյակատար լեզուով . նա մի վարկեան չէր
կարողանում մոռանալ իւր անցեալը, նրա առաջ պատկերանում
էր իւր անցեալը, իւր պապը, նա յիշում էր նրա չարչարանքը,
նրա տառապանքը, բոլորը գնում հեռանում էին նրա

յիշողութիւնից, մնում էր մի պատկեր, մի գեղեցիկ պատկեր,
մէկ Իշխանի դէմք, որ յիշեցնել էր ապրիս Սոնիային մի
ապագայ, ապագայի երջանկութիւն : Սոնիան գլուխը դնում
էր իւր փափուկ թաթիկների մէջ, ու հեկ-հեկում էր, հանում
էր իւր խորտակուած սրտից աղիտորմ հառաչանքի ձայներ,
որ կարելի էր լինում հասկանալ. իշխա՛ն, անգո՛ւլթ եթէ ինձ դա-
ւաճանե՞ս. խափե՞ս, հաւատացե՞ք որ ինձ համար գերեզման
պիտի պատրաստես. ինձ կ'մնայ միայն անձնատուան լինել,
մտնել սառ. գերեզման իմ պապի պէս անբախտացած : Օրիորդի
անկեղծ սրտի մէջ ծագեցաւ կասկած, որը նման էր մահուան
սարսափի, որը կապ ունէր նրա պատուի հետ, նրա նամուսի,
նրա անմեղութեան հետ :

Այդ օրը այդպէս էլ սխուր անցաւ, Սոնիան յիշեց որ Իշ-
խանը սպասում է իրեն պարտիզում :

Երեկոյ եղաւ. կար կարող օրիորդները բոյորն էլ գնացին,
Սոնեան էլ հազնուեցաւ ու դնաց պարտէջ կէս ուրախ տրա-
մաղբութեամբ :

— Բարի երեկոյ օրիորդ, եկա՞ք, օ ի՞նչքան ուրախա-
ցայ. ես կարծում էի թէ չէք գար, աչքս մնաց ճանապարհիդ,
շատ ուրախացայ սիրելիս, ուրեմն գնանք նստենք ու խօսենք :

— Սոնիա ջան ասա ինձ խնդրեմ դո՞ն մնացի՞ր երեկոյ
զբօսանքից թէ ո՛չ :

— Այո իշխան ես շատ գո՞ն մնացի որ այդքան բարի ընա-
ւորութեամբ վերաբերուեցաք դէպի ինձ :

— Ա.ա. . այլ կերպ չէր լիներ իմ հրեշտակ, ես հասարակ
մարդ չե՛մ, ես իշխան եմ, ինչպէ՞ս թող կտայի ինձ անքաղաքա-
վարի վարել նրա հետ, որին ես սիրումեմ, որին ես պաշտում
եմ : Ա՛ն Սոնիա, եթէ մի հրաշքով բանայիր սիրտս քննէիր նրա
միջի սիրոյ յատկութիւնները, այն ժամանակ, միայն այն ժա-
մանակ կ'հասկնայիր, և կ'հաւատայիր ինձ որ ես եմ քո տէր ու
տիրականը : Ա՛խ սիրականս, գնանք նստենք մի ուրիշ նստարա-
նի վերայ որ մարդիկ մեզ չխանդարեն, ու հետաքրքրութեան
առարկայ չդառնանք :

Ելան գնացին Պարտէզի խորը և մութ ծառերի մէջ նստե-
ցին մի նստարանի վերայ. իշխանը այդ տեղը պատրաստել էր
կէս օրւանից : Իշխանը շատ սպանով էր զգում իրեն :

Սոնիան արթնացաւ խելագարի պէս իւր չորս կողմը նայեց, տեսաւ իշխանին իւր մօտ պատկած: Քիչ մնաց կաթւածահար լինէր, արդեօք իրենց մարդ չտեսա՞ւ:

— Ո՛չ Սոնիա ջան մեզ ոչ ոք չի տեսել, նայիր թէ ինչքան յարմար տեղ է մեր տեղը, դու աննոգ եղիր: Ա՛յն Սոնիա, Սոնիա, հիմայ հանգիստ եմ, հիմայ աննոգ եմ, եթէ գերեզման մտնեմ նոյն իսկ այդ չեմ մտածեր: Բայց խնդրում եմ իմ թանկագին, այս երեկոյ կգաս այստեղ որ կարևոր խօսք ունիմ խօսելու քեզ հետ, ես վստահ եմ որ այսուհետեւ ինձ չես մոռանայ: Սոնիան դուրս է գալիս պարտէկից իւր անարատութիւնը կորցրած:

Սոնիան առանց տուն գնալու, գնաց խանութ, բայց խելքը գլխին չէր, նա միշտ մտածում էր. «այն Աստուած իմ, եթէ նա ինձ խափի, եթէ նա ինձ դաւաճանի, ինձ մնում է անձնասպան լինել, միայն անձնասպան:

Սոնիան իրենց զգուժը էր բոլորին կորած, նա մտածում էր որ ինքը թշուառացա՛ւ, նա յանձաւոր էր ձանաչում այն օրիորդներին որոնք հաւատացել էին ցածահողի մարդկանց, ինք էլ է նրացից, ասում էր; գլուխը դրել էր իւր փափուկ ձեռքերի մէջ ու սկսում էր լաց լինել, ողբալ: Սոնիայի աչքերի առաջ էր գալիս իշխանը, նրա կոկորդիլոսի արտասուքը, Սոնիան նզովում էր, անիծում էր այն վայրկեանը որ պատահեցաւ իշխանին, այն չար սատանային, որ մարդու կերպարանքով էր դուրս գալիս մարդկանց առաջ, խափելու, զլխահանելու անմեղ մարդկանց: Ո՞վ գիտէ քանի քանի անմեղ օրիորդների տունն է քանդել անբխտացրել. ասում էր ու լաց էր լինում խեղճ բախտակորոյց Սոնիան: Ա՛հ անդո՛ւթ ի՛նչ ես անում այս վարկեանիս, արդեօք քո խիղճը չէ՞ տանջում, չմտ զգում որ քո կոպիտ կիրքերին դո՛հ գնաց մի անմեղ աղջիկ, որը որք էր, անտէր, անտիրակա՛ն որ պարծնում էր իւր սպազայով, ո՞վ գիտէ մի գուցէ իմ սպազան փայլուն կ'լինե՞ր այսքան տանջանքից յետոյ:

Սոնիա՛, իմ սիրելի աշակերտուհիս ասա ինձ ինչո՛ւ ես այդքան գունատուած, ի՛նչ է քո մտածմունքդ, ասա ինձ ես քեզ համար մայր եմ եղել, ինձանից ոչինչ մի թագգնի, բացաղբեր ինձ մի դուցէ ես քո դարդին մի որ և է դարման կանեմ:

— Վարպետուհի ճիշտ է, դու ինձ համար մայր ես եղել, քո որդու նման պահել ես ինձ պահպանել, բայց այս ցուեւրիս դարման անել անկարող ես, ինձ համար այսուհետեւ խաւար է երկինքը, խաւար է երկիրը, խաւար է արևը, ինձ համար չէ կենաց բախարը, երջանկութիւնը, վարպետուհիս, սիրելի մայրս, ինչպէս քո հարազատ աղջիկը խոստովանում եմ քեզ, որ մօտ օրերս կամ մօտ ամիսներում ինձ գերեզման կ'իջեցնես, դոնէ վերջին անգամ կ'իշես քո աշակերտուհուն ինչպէս անմեղ դո՛հ. (ճշմարիտ մարգարէութիւն)ը: Չնայելով վարպետուհու այնքան հետաքրքրութեան Սոնիան ոչինչ չբացաւ իւր գաղտնիքներից:

Երեկոյ եղաւ. Սոնիայի ընկերուհիները գնացին պարտէզ, որովհետեւ ամէն մէկին ունէր մի մի սպասող, Սոնիան էլ գնաց բայց տխուր ու արտում, յուզւած: Իշխանը արդէն սպասում էր Սոնիային: Իշխանը երբ որ տեսաւ դիմաւորեց և ասաց.

— Եկա՛ր իմ սիրական, այսօր կատարեալ խելագար էի դարձել, ու սպասում էի թէ կ'ըբ պէտք է երեկոյ լինի որ դոնէ գայիր տեսնելի քեզ. ա՛հ, սիրականս ես ինձ բոլորովին բախտաւոր եմ զգում դու ի՛նչպէս, ասա՛, իմ հողուս հասոր:

— Ես իշխան ամէնից անբախտն եմ զգում ինձ, քանի բոլորովին հակառակը, դու իշխան կարող ես քեզ բախտաւոր դալ, իսկ ե՛ս, ո՛չ, դու հասար քո նպատակին, իսկ ես ի՛նչպէս կարող եմ հասնել իմ նպատակին, քանի որ դեռ պսակւած չեմ. դեռ ես մտառանջութեան մէջ եմ արդեօք կ'երագործւի նպատակս թէ՛ դուք ինձ թշնամի էիք:

— Սոնիա, ուրեմն դու ունիս և մի ուրի՞շ նպատակ ևս:

— Ի՛նչ ասացիք անդո՛ւթ, հապտ դուք ի՛նչ կարծեցիք, միթէ իմ ցանկութիւնս էր միայն քեզ հետ զարծանալ, քո կոպիտ և վայրագ կիրքերին յագեցում տալ: Ո՛չ, դու ինձ խոստագա՛ր, դու երդւեցի՛ր ամուսնանալ ինձ հետ, ես ալ համաձայնեցի Ձեզ. դուք, անդո՛ւթներ, դուք ոչինչ չէք կորցնում. իսկ մե՛նք, ո՛ւր է իմ անարատութիւնը, իմ չքնաղութիւնը, չէ՞ որ դու յափշտակեցիր. եթէ դուք ոճրագործ չէ՛ք, ինձ վերայ կամուսնանաք այն ժամանակ միայն ես կհամանեմ իմ նպատակին:

— Սոնիա, ի՛մ չքնաղ նազելի, դու մի՛ յուզւիր, մի՛

բաւոր կորիւն, դուռը բայաւ և յանդուգն կերպով ներս մը-
տաւ դա՛լիճ. որ տեղ հաւաքել էին քաղաքի բոլոր Իշխան-
ները և Մեծամեծները :

Օրիորդը ոճրատորգծի կերպարանք էր ստացել, աչքերը
թուել էին քուքերի տակը, մաղերը գդ-գզած, կանգնեց ու-
զիդ սենեակի մէջտեղում ու աչքերը չուց բոլոր հանդիսականու-
ների երեսին. նա ցանկանում էր գտնել նրա՛ն, այն անխիղճ
դեւին ու վրէժխնդիր լինել :

Օրիորդը բարկացած աչքերը սեղմեց հանդիսականների
վերայ, ու բարձր ձայնով դուռաց .

— Ո՛ւր է, ուր է այն մարդասպանը, այն ոճրագործը,
այն գազանը, այն անդուժբ որ իմ անբխտոթիեանս պատճառ
դարձաւ . խօսէք հանդիսականներ, խօսէք անդուժբներ, ա՛ն-
լի՛նչու էք հաւաքել այստեղ, հարսանեաց հանդէ՛ս սօճնելու,
ո՛չ, այս տունը հարսանիքի ուրախութեան տուն չէ՛, այլ ոճ-
րագործի, մարդասպանի. նա խափեց ինձ, ևս մէկ դեղանի
օրիորդ էի, նա խօսք տաւ ինձ որ ամուսնանար ինձ հետ,
բայց յետոյ դաւաճանեց, ևս հիմայ կոյս աղջիկ չե՛մ, նա յա-
փըշտակեց իմ կուսութիւնս, իմ աղնւութիւնս, ևս մայր եմ
մայր, մի թշւառ մայր որ զո՛ն եղայ մի ոճրագործի, մի մար-
դասպանի, խօսեցէք ինչո՛ւ էք լուել, լեզու չունիք հա՛ա : Ես
եկել եմ հաշիւ պահանջելու, ցոյց տւէք նրա տեղը : Հանդիսա-
կանները աղչել ու նայում էին նրա վերայ, որ ինչպէս մի գի-
շերային չար ոգի թափում էր իւր սրտի թոյնը մահկանացու-
ների վերայ : Մի սոսկում տիրեց հանդիսականների մէջ, մի
սոսկում, որ կարծես թէ դերեզմանատան մէջ եղած լինէին :
Հանդիսականներից շատերը ելան, և նեղացած գնացին իրենց
տները :

Նեղացած դուռս եկաւ Իշխանի հայրը հանեց իւր գրպա-
նից հարիւր բութի թղթէ դրամ և ընծայեց օրիորդին իբրև
պատւի սուգանք : Սօնիան կատաղած յարձակեցաւ մեծ Իշ-
խանի վերայ, որի կուրծքը զարդարւած էր շքանշաններով .
առտա հարիւր բութիանոց թղթէ դրամը հազար կտոր արեց ու
ձգեց Իշխանի ոտքերի տակ :

— Դու՛, անդուժ ծերունի, դեռ իշխան ես և քեզ դեռ
պատանշանեն տուել, այդ նշանները քեզ ընծայողի հայրը

անիճւի որ քեզ պէս մարդասպանին պատանշան է տուել . ոճ-
րագործ, դու կարծեցիր որ ևս դրամական հաշիւ եմ պահան-
ջում քեզանից և քո անդուժ որդուց, ո՛չ. ես պահանջում եմ
քեզանից խղճի հաշիւ, հակաքար, ևս մէկ անմեղ զո՛ն եմ, զո՛ն
քո որդու խաբէբայութեան : Դուք դատեցէք հանդիսականներ
ի՛նչ անեմ հիմայ, դո՛նէ ինձ սպաննեցէք, դատասպարտեցէք ե-
թէ յանցաւոր եմ : Սիմէօն Պէտրովիչ ինչպէս դու սպաննեցիր
իմ ծերացած պապիւս, նրա հարստութեանը տէր դարձար, այն-
պէս էլ քո անիրաւ որդին սպաննեց ինձ, իմ անմեղութիւնը,
իմ անարատութիւնը յափշտակեց, ա՛ն Աստուած իմ դու խղճա՛ս,
այլևս ես ապրիլ չեմ ցանկանում : Հանդիսականները աւելի ևս
սոսկացին երբ լսեցին որ այն յայտնի մարդու աղջիկն է եղե
որը զո՛ն գնաց իշխանի անդթութեան, խաբէբայութեան :

Օրիորդը կորցրեց իրեն, գլուխը պտոյտ եկաւ, աչքերը
սեցան, և գլորեցաւ տախտակամածի վերայ, որը զարդար-
ւած էր պարսկական մաքուր գորգով :

Այն ահաբեկ ձայն ու աղաղակներից օրիորդը արթնացաւ,
և կցկտուր ձայնով ասաց . . .

— Փառք . . . Աստուծոյ . . . որ . . . իմ . . . սեպհականութեա-
նրս . . . մէջ . . . հողիս . . . աւանդեցի : Դրանից երևում էր որ
այդ սպարանքն էլ եղել է այն խեղճ Մաքսիմինը, որ մեռաւ
քաղցած ու ծարաւ ցուրտի մէջ : Մեծ իշխանը աւելի ևս բար-
կացաւ, կանչեց իւր ծառաներին հրամայեց որ կառք կանչեն
ու դիակը փոխադրեն հիւանդանոց : Բայց ի՛նչ զարմանք, երբ
որ վերցրին դիակը, տեսան որ Սոնիան վիժում է ունեցել :
Երկուսին էլ հողւարք դրուժեան մէջ փոխադրեցին հիւանդա-
նոց :

Միւս օրը իշխանը իւր նոր հարսնացուի հետ գնում էր մայր
եկեղեցի ամուսնանալու, որի վերայ իբրև օժիտ կար 200,000
բութի :

Միւսնոյն փամանակ փոխադրում էին երկու անշուք դիակ-
ներ դէպի գերեզմանատուն միմիանց գրկւած, իսկ դիակների
վերայ կար դրւած իբրև օժիտ մէկ ծաղկեպսակ, որի վրայ
գրւած էր մեծ մեծ տառերով ,

ԽՈՐՏԱԿԻԱԾ ՍԻՐՈՅ ԱՆՄԵՂ ԶՈՃ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Պարտաւորեցայ այս իրական կեանքը ներկայացնել յարգելի ընթերցողներին իբրև վէպ, որովհետև միևնոյնը կատարուած է և Կ. Պոլսում աւելի ևս ցաւալի կերպով :

Հարուստ երիտասարդները յոյսը դրած իրենց անարդ դրամների վերայ, զոհուած են անմեղ օրիորդներին առանց խղճահարեկու, ինչպէս որ տեսաք վէպին մէջ : Թող հասկնան օրիորդները որ բարոյականութիւնն է աշխարհի ղէկը և իրենք էլ պարտական են համկանալու որ բարոյականութիւնն է իրենց փառք ու պատիւը . ուրեմն պարտ եմ համարում ինձ իմացնել Ձեզ համեստափայլ օրիորդներ և տիկիներ չհաւատաք երիտասարդներին և խոյս տւէք շացուցիչ խոստումներէ :

ԳՐԱՎԱՃԱՌ - ՇՐՈՏԱՐԱԿԻՉ
ՅՈՎԷՆՆ Կ. ԱՇԻՇԱՆ

Հաստատած 1868 ին

Կ. ՊՈԼԻՍ

Ձանխարկար Լոյուտու իւ 29

	Դ.Բ.
Կեանքի գործածութ. Լորս Էյվլիւրի, քրգ. Դ. Բ. Ոսկեան	7
Պարտեզ բարոյական դաստիարակութեան, հազարապ.	4
Կենսագրութիւն Իզմիրլեան եւ Գուրեան սրբազան.	2
Մոլորեալ նամբորդ կամ Զինուոր. Օրեւան, քասերգ.	1
Կրթարան Ֆրանսերէն լեզուի, Դեորգ Մերսիճեան	3
Դամեյիազարդ սիկին, քար.մ. Պ. Լ.Տրուհի	8
Փիլիսոփային առակերք, քար.մ. Օ. Զիֆրե-Սարաֆ	6
Ուղեւորութիւն շուրջ զլուսնով, Ժիւլ Վերն	8
Պատմ. պատշամանց եւ կրօնական աւարողութեանց	5
Յիշատակաց ծաղիկներ, բանաստեղծութիւն	5
Նկարագրութիւն Ս. Երուսաղէմի, Տ. Եպ. Պալեան	6
Առողջք. առուսնական, Տօքթ. Քլեման	5
ԼԻԱ.ԿԱՏԱՐ ՀԱՅԿ. ԵՐԳ.ԱՐՍ.Ն	7 1/2
Իտալի Զոհր Առուղ Շաննազար	1
Մըսիս Վեբերը » »	2
Կոկոններ, Բանաստեղծ Ե. Տ. Եղիազարեան	2 1/2
Աղօս նոյլներ, Բանաստեղծ Բ. Իսպէշերեան	2 1/2

2013

14863

